

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

תוכן עניינים

- א. ברכך ה' חילו ופועל ידיו תרצה אפי' חללין שבו 2
- ב. טעה יואב באותה שעה ... טעה שאינו קולט אלא גנו והוא תפס בקרנותיו טעה שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים והוא תפס מזבח של שילה ... שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו והוא זר היה 2
- ג. ערי מקלט לא נתנו לקבורה ... שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו רוצח שאני דגלי ביה רחמנא 3
- ד. וישב בה בה ולא בתחומה כאן לקלוט כאן לדור לדור 3
- ה. דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה לא מגרש עיר ולא עיר מגרש ... לא נצרכה אלא למחילות 4
- ו. ורצח גואל הדם את הרוצח ... רשות ביד גואל הדם וכל אדם חייבין עליו 6
- ז. מניין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר 8
- ח. במזיד נהרג בשוגג גולה 12
- ט. אב שהרג ... אין בנו נעשה לו גואל הדם 13
- י. לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללתו חוץ ממסית שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו 13
- יא. הא בבנו והא בבן בנו 14
- יב. ... אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ לתחום או עומד חוץ לתחום ונופו נוטה בתוך התחום הכל הולך אחר הנוף 14
- יג. ... אילן שהוא עומד בפנים ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ 15
- יד. הרג באותה העיר גולה משכונה לשכונה ובן לוי גולה מעיר לעיר ... ואם גלה לפלכו פלכו קולטו 17

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

טו... כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני אמרו
לו אף על פי כן יקבל מהן 18

דף יב.

א. ברכ' ה' חילו ופועל ידיו תרצה אפי' חללין שבו

כבר התבאר במסכת פסחים דף עב: וקידושין סו: ולעיל דף יא: שכהן¹
שעבד, ונבדק, ונמצא חלל עבודתו כשירה לשעבר, ואינו עובר להבא, ואם
עבד לא חילל, שנאמר (דברים לג פסוק יא) בִּרְךָ ה' חִילו ופֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה,
אף חולין שבו תרצה.

ב. טעה יואב באותה שעה ... טעה שאינו קולט אלא גנו והוא תפס בקרנותיו טעה שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים והוא תפס מזבח של שילה ... שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו והוא זר היה

המזבח קולט² שהרי נאמר בהורג בזדון (שמות כא פסוק יד) מַעַם מְזַבְּחִי
תִּקְחֶנּוּ לָמוֹת מִכָּלל שֶׁהַהוֹרֵג בַּשִּׁנְיָה אֵינוֹ נִהְרָג בַּמִּזְבֵּחַ, לְפִיכֵךְ הַהוֹרֵג בַּשִּׁנְיָה³

¹ רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ו הלכה י

² רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ה הלכה יב

³ אני תמיה בילפותא זו מההיא דאמרינן בפרק בתרא דיומא (דף פ"ה) וכי יזיד איש אל רעהו וגו' מעם מזבחי
ולא מעל מזבחי ופירש רש"י ואם כהן הוא שבא לעבוד עבודה ולא מעל מזבחי אם התחיל העבודה אין
מפסיקין לבא לידון אלא משלים עבודתו ע"כ. משמע דאף בהורג בזדון כהן ועבודה בידו משלים עבודתו
והרוצח בשוגג נמי אין המזבח קולט אלא כהן ועבודה בידו וכמ"ש רבינו נמצא שאין חילוק כלל בין שוגג
למזיד ואיך כתב רבינו מכלל שההורג בשגגה אינו נהרג במזבח. ואי לאו דברי רבינו הללו הייתי אומר דרוצח
בשוגג נלמד מהורג במזיד בק"ו ומה רוצח במזיד אמרה תורה מעם מזבחי ולא מעל מזבחי רוצח בשגגה לכ"ש.
אך דברי רבינו קשים הם בעיני. וליכא למימר דההיא דיומא ר"ע אמר לה ולית הלכתא כוותיה שהרי לא
מצינו מי שיחלוק עליו בדיון זה. ועיין בפירש"י על התורה פ' משפטים ובמ"ש הרא"ם שם. והנראה שרבינו ז"ל
דחה דברי ר"ע הללו מההיא דאמרינן בסנהדרין (דף ל"ה) דרציחה דוחה את העבודה והכי איתא בפ"ק
דיבמות ובשבת וס"ל דרציחה דוחה את העבודה אפי' אם התחיל כבר. וסעד יש לזה מההיא דאמרינן התם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

וקלטו מזבח והרגו שם גואל הדם הרי זה נהרג עליו כמי שהרגו בתוך עיר מקלטו. וי"א⁴ שאף ההורג בזדון מזבח קולטו שנאמר מעם מזבחי תקחננו למות ולא מעל מזבחי.

אין קולט⁵ אלא גנו של מזבח בית העולמים בלבד, ואינו קולט אלא כהן ועבודה בידו, אבל זר או כהן שאינו עובד בשעה שנהרג או שהיה עובד ולא היה על גנו אלא סמוך למזבח או אוהו בקרנותיו אינו נקלט.

ג. ערי מקלט לא נתנו לקבורה ... שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו רוצח שאני דגלי ביה רחמנא

הרוצחים, התבאר לעיל דף יא: שאם נגמר⁶ דינו להגלותו ומת קודם שיגלה מוליכין עצמותיו לשם, וכן רוצח שמת בעיר מקלטו קוברין אותו שם, ובעת שימות הכהן הגדול מוליכין עצמות הרוצח משם לקברי אבותיו.

שאר הלויים השוכנים בערי מקלט כשימות אחד מהן אינו נקבר בעיר ולא בתוך התחום, שנ' (במדבר לה פסוק ג) וּמִגֵּר שִׁיחָם יִהְיוּ לְבִהְמָתָם וְלִרְכָשָׁם וְכָל חַיָּתָם, לחיים ניתנו ולא לקבורה. ונותנין לכל⁷ עיר בית הקברות חוץ לתחום זה, שאין קוברין מתייהם בתחום עריהם.

ד. וישב בה בה ולא בתחומה כאן לקלוט כאן לדור לדור

בסנהדרין אמר אביי השתא דאמרת אין רציחה דוחה את השבת כו' אלא הא דכתיב מעם מזבחי תקחננו וגו' ואי אמרת דאם התחיל בעבודה אינו מפסיק הא איצטריך קרא לדיוקא מעם מזבחי ולא מעל מזבחי. אך רש"י שם כתב כסברת ר"ע והדבר צריך אצלי תלמוד. ועיין או"ש שהביא מקור לדברי רבינו מכילתא (משפטים גזיקין ד') למות ולא לגלות, והך דר' עקיבא דיומא (פ"ה ע"א) ע"כ פירושו דהכהן יודע להעיד להמית הרוצח מעם מזבחי כו', וכן הביא המאירי, וכן מוכח מהמכילתא

⁴ שיטת רש"י כמבוא במשנה למלך הנ"ל

⁵ שם הלכה יג

⁶ רמב"ם שם פרק ז הלכה ג

⁷ רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק יג הלכה ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

כבר התבאר לעיל דף יא: שכל עיר הקולטת⁸ תחומה קולט כמוה ואף על פי שהתחום קולט אין הרוצה דר בו, ואפילו במחילות, שנ' (במדבר לה פסוק כה) וַיָּשֶׁב בָּהּ וְלֹא בַתְּחֻמָּהּ.

ה. דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה לא מגרש עיר ולא עיר מגרש ... לא נצרכה אלא למחילות

כבר התבאר במסכת ב"ב דף כד: ששבת לוי⁹ אעפ"י שאין להם חלק בארץ, כבר נצטוו ישראל ליתן להם ערים לשבת, ומגרשיהם. והערים הם שש ערי מקלט ועליהן שתיים וארבעים עיר, וכשמוסיפין ערי מקלט אחרות בימי המשיח הכל ללויים.

מגרשי הערים¹⁰ כבר נתפרשו בתורה שהם שלשת אלפים אמה לכל רוח מקיר העיר וחוצה שנאמר (במדבר לה פסוק ד) וּמִגְרָשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם מִקִּיר הָעִיר וְחוּצָה אֵלָּה אֲמָה סָבִיב וְלַחֲלֹץ הוּא אוֹמֵר (פסוק ה) וּמִדֶּתָם מִחוּץ לָעִיר אֵת פֶּאֶת קֶדְמָהּ אֶלְפִים בָּאַמָּה וְגו', אלף הראשונים מגרש ואלפים שמורדין חוץ למגרש לשדות וכרמים, וי"א¹¹ שגם לשדות וכרמים אינו אלא אלף אמה, וביחד הם אלפיים אמה.

מגרש¹² הוא מקום פנוי שאין זורעים בו, ואין בונים בו, אלא נוי הוא לעיר ובשדות זורעים ונוטעים.

⁸ רמב"ם שם פרק ח הלכה יא

⁹ רמב"ם שמיטה ויובל פי"ג ה"א

¹⁰ שם הלכה ב

¹¹ רש"י ערכין דף לג ע"ב ד"ה שדה מגרש וז"ל שם "מגרש הוי אלף אמה סביב לעיר מדכתיב (במדבר לה) מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב וחוץ לאותו אלף היה להם ללויים אלף אמה לשדות וכרמים כדכתיב (שם) ומדותם מחוץ לעיר וגו' צא מהם אלף אמה מגרש והשאר שדות וכרמים מגרש פנוי מכלום ואין בו בית ואין זורעין אותן אלא נוי הוא לעיר": וכן עיין ברש"י על התורה במדבר פל"ה פס' ב ומגרש – ריוח מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות לנוי לעיר ואין רשאים לבנות שם בית ולא לנטוע כרם ולא לזרוע זריעה ובפסוק ד אלף אמה סביב – (עירובין כא) ואחריו הוא אומר אלפים באמה הא כיצד אלפים הוא נותן להם סביב ומהם אלף הפנימים למגרש והחיצונים לשדות וכרמים: ועיין ברמב"ן שם

¹² רש"י שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

אין עושין בערי הלויים¹³ עיר מגרש, ולא מגרש עיר, ולא מגרש שדה ולא שדה מגרש, כלומר שאסור לזרוע במגרש, שנאמר (ויקרא כה פסוק לד) וְשִׂדְהָ מִגְרָשׁ עֲרִיָּהֶם לֹא יִמָּכֵר. אלא מניחין אותן עם העשבים העולין מאליהן לישוב בהן ברחבה ולרעות בהן את בהמותיהן, ודוקא זרעים אבל אילנות מותר לנטוע שם¹⁴. וי"א שאין חילוק בין זרעים לאילנות.

ומפי השמועה¹⁵ למדו שזה שנאמר לא ימָכֵר לא ישונה אלא השדה והמגרש והעיר כל אחד משלשתן כמות שהוא לעולם.

ונוהגת¹⁶ מצוה זו בארץ ישראל, בזמן שישראל שם, בין בלויים בין בישראלים, בזכרים ונקבות, שהכל חיבין שלא לשנות שלשה מקומות האמורין לעולם, העיר והמגרש ומקום השדות והכרמים, וכל מי ששנה בהן בעדים והתראה חייב מלקות. ולא ידוע שיעור לשינוי¹⁷ זה כמה יהיה ויתחייב עליו. וי"א¹⁸ שאינו חייב מלקות.

ואפשר שגם בזמן הזה¹⁹, שקדושת עזרא לא בטלה ובאותן העיירות שידוע שהיו של הלויים אסור לישראל לשנות²⁰.

¹³ רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק יג הלכה ד

¹⁴ ועי' מ"מ שחמה למה השמיטו רבנו והרבה אחרונים כתבו שגם דעת רבנו כן.

¹⁵ שם הלכה ה

¹⁶ חינוך שם

¹⁷ ועיין ערוך לנר מכות יב ע"א ד"ה ודע שהוכיח שם שאם בנה בית הראוי לדור בו חייב שהחייב אינו על מה שמשנה מגרש לעיר דוקא אלא כל ששינהו שלא יהיה מגרש ובבית אחד כבר אינו מגרש אבל ודאי אינו חייב כבשיעור שבת כגון הזורע כל שהוא כיון שאין איסור בעצם הזריעה אלא במה שעושה מהמגרש שדה

¹⁸ דעת הרמב"ם שאין לוקין דלא מנאו בפ"ט מסנהדרין בכלל הלוקין, וצ"ע סברתם כמה נחלקו. ואפשר לומר דסברת הרמב"ם דלא נקרא שינוי, דיכול להחזיר הדבר לכמו שהיה כגון שזרע או בנה במגרש יכול לעקור הזרעים והבנין, על כן אינו לוקה, וצ"ע (מנחת חינוך שם אות ב וכן עיין ערוך"נ מכות יב ע"א ד"ה ודע דפשיטא ליה דלרמב"ם אין לוקין על זה) ועיין בביאור הלכה שם שפירש שאין האיסור בעצם הזריעה של מגרש או עקירת הזרע בשדה לעשותו מגרש אלא מה שמקיים אותו לצורך זה ואם יזרע ויקור מיד אינו עובר וא"כ בשעה שזרע אינו עובר ומה שמקיים אח"כ הוא לאו שאין בו מעשה

¹⁹ מנחת חינוך שם אות ב

²⁰ וכן עיין בחי' הגרי"פ לסה"מ לרס"ג ח"ב ל"ת רנא בסופו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

ומדרבנן²¹ אסור אף בשאר ערי ישראל²² לשנות עיר למגרש או שדה או שדה למגרש ועיר או מגרש לשדה או שדה למגרש²³ וכן"ל. וי"א²⁴ שאיסור זה הוא רק בערים המוקפים חומה מימות יהושע. וי"א²⁵ שאין אסור בשאר ערי ישראל אלא לסתור אדם את ביתו לעשותו גינה, וכן לא יטע חורבתו גינה שלא יחריבו ארץ ישראל. וי"א שאיסור זה הוא דווקא בארץ ישראל אבל בחו"ל אפילו מה שכבשו ישראל מותר²⁶ וי"א²⁷ שאף בחו"ל אסור

ו. ורצח גואל הדם את הרוצח... רשות ביד גואל הדם וכל אדם חייבין עליו

כבר התבאר לעיל דף ט: שרוצח בשגגה²⁸ שהרגו גואל הדם חוץ לתחום עיר מקלטו פטור שני' (דברים יט פסוק ו) ולו אין משפט מות. אחד ההורגו בדרך קודם שיכנס לעיר מקלטו או שהרגו בחזירתו עם השנים ששומרין אותו.

²¹ רמב"ם שם ה"ה וה"ו ומנחת חינוך שם אות א עיין בגר"פ שם שפלפל אי דעת הרס"ג שגם בערי ישראל הוא איסור דאורייתא ועיין שו"ת יהודה היעלה להמרי"א יו"ד שפד ד"ה ובעיני יפלא דמשמע שם"ל שיש איסור דאורייתא גם בערי ישראל

²² ועיין שפת אמת ערכין לג ע"ב ד"ה דכו"ע ועיי"ש ד"ה ובעיקר הדין שהסתפק שבערי ישראל אפשר כשרוצין להרחיב את העיר ולתת לה מגרש כבראשונה ולהרחיב כמו כן השדות אפשר שמותר אבל בערי הלויים ודאי שזה אסור

²³ והנה בערי ישראל איני יודע השיעור איזהו מגרש ואיזה שדה, דגבי ערי הלויים נתנה תורה שיעור אלף אמה ובערי ישראל לא נתברר לי השיעור. וצריך לומר כמו שהיה בעת ירושת הארץ אסור לשנות לעולם, וזה אין סברא כל כך וצ"ע, ומהש"ס דבבא בתרא כ"ד ע"ב נראה דהשיעור הוא קצוב, עיי"ש (מנחת חינוך שם)

²⁴ רש"י שבועות טז ע"א ובמשנה למלך שם תמה עליו מהש"ס דבבא בתרא שם דמבואר דבכל ערי ישראל אסור אף בפרושים עיי"ש, עיין בפרק ב' דבבא בתרא שם גבי מרחיקין את האילן

²⁵ רדב"ז שם ואבי עזרי שם

²⁶ עיין משנה למלך שם ובמאירי בבא בתרא כד ע"א

²⁷ יד רמ"ה בב"ב שם ע"ב

²⁸ רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ה הלכה ט י

תרימוות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

נכנס לעיר מקלטו²⁹ ויצא חוץ לתחומה בזדון, הרי זה התיר עצמו למיתה ורשות לגואל הדם להרגו³⁰, שאר כל אדם אסור³¹ ואם הרגו כל אדם אין חייבין עליו שני' (במדבר לה פסוק כז) אין לו דם.

וכבר התבאר במסכת סנהדרין דף מה: שמצוה ביד גואל הדם להמית את הרוצח, שנאמר (במדבר לה פסוק כא) גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הָרוֹצֵחַ בְּפָגְעוֹ בּוֹ. ברוצח במזיד³² שנתחייב מיתה בבי"ד הדברים אמורים³³, וי"א³⁴ שהמצוה היא שגואל הדם יהרוג את הרוצח אחר שנתחייב מיתה בבי"ד, וי"א³⁵ שהמצוה היא שאחר שנתחייב הרוצח מיתה בבי"ד יבקשנו גואל הדם

²⁹ שהלכה כר"ע וכגירסת הגר"א שאין חייבין עליו ועיין לקוטי הלכות ט. ומוה"צ"ע על האורים ב ב שפסק כר"י וז"ל א"כ כיון דקיי"ל (מכות יא ב) דמצוה ביד גואל הדם להורגו ורשות [ביד כל אדם] וכו', ואולי לא היה לו גירסת הגר"א ולמד בדעת הרמב"ם שרשות היינו מצוה ומכך שכתב הרמב"ם אין חייבין בשאר אדם ודאי דלא כר"ע לפי גירסתו שכתב חייבים וצ"ע.

³⁰ משמע שרשות רק לאחר שיצא מעיר מקלטו אך קודם לכן אינו חייב אך אין לו רשות על אף שכבר נגמר דינו. ועיין אורים שם שכתב "ואף שאין רשות ביד גואל להרוג רק אחר שנגמר דינו בב"ד כמש"כ הרמב"ם פ"א מהל' רוצח ה"ה", וצ"ע דהתם לא איירי כלל בגואל הדם וכן עיין קצוה"ח ב א שהקשה זאת עליו ועוד הקשה. "וליתיה דהא דעת רש"י פרק נגמר הדין (סנהדרין מה, ב ד"ה וגואל הדם) דאפילו בשוגג נמי רשות ביד גואל הדם להרוג, אלא דשיטת הרמב"ם הוא דבשוגג אין רשות ביד גואל הדם להרוג אלא דוקא במזיד", ולכאורה כונתו דהכא לא התיר הרמב"ם אלא ביצא חוץ לעיר מקלטו ולא קודם רק שאינו חייב אי הרגו קודם שבא לעיר מקלטו, אולם צ"ע דהא לרש"י מצוה היא וכדעת ר' יוסי דהתם בגמ' דתניא גאל הדם ימית את הרוצח מצוה בגואל הדם ועל זה פירש"י וגואל הדם – כלומר מיתה שגואל הדם ממיתו לרוצח שוגג שיצא חוץ לעיר מקלטו, ואף לרש"י אינו אלא ביצא חוץ ולא קודם.

ועיין ש עוד בקצוה"ח שכתב "אך אפילו בשוגג שהוא קרוב לפשיעה דאינו נהרג בב"ד נמי רשות ביד גואל הדם להרוג, וכמ"ש הרמב"ם להדיא בפ"ו מהלכות רוצח (ה"ד – ה') ... הרי מבואר דכל שהיה מזיד אף על פי שלא נגמר דינו בב"ד להריגה רשות ביד גואל הדם להורגו דהא שלא בכונה או שלא בהתראה ודאי ליכא גמר דין". וגם בזה צ"ע שהרמב"ם לא כתב שיש לו רשות אלא שאם הרג פטור.

³¹ מאירי כאן

³² רמב"ם רוצח פ"א ה"ב, ועי' מל"מ שם; רמב"ן בהוספותיו לסהמ"צ מ"ע יג; רמ"ה סנהדרין שם; ח"י הר"ן שם; מאירי שם.

³³ אולם דעת רש"י סנהדרין שם; ורמב"ן בהוספותיו שם בשם י"א שהדברים אמורים ברוצח שוגג שיצא מחוץ לעיר מקלטו, שמצוה על גואל הדם להרגו. ועיין ח"י הר"ן סנהדרין שם, ע"פ סנהדרין לג ב חובתיה דמאן חובתיה דגואל הדם, שהוא הבעל דבר הטוען נגד הרוצח, ועי"ש שכ"כ אף בדעת רש"י. ועי' תרגום יונתן שכל גואל הדם שהוזכר בפרשה תרגם: תבע דמא, כמו שתרגם דורש דמים בתהלים ט יג. ולפי"ז לדברי הכל המדובר הוא במזיד, אלא שהמפרשים את הדברים בשוגג סוברים שגם בשוגג שיצא ממקלטו נאמרו הדברים, והמצוה היא שגואל הדם יטעון טענותיו לפני בי"ד לחובת הרוצח, שראוי להמיתו, ואחר ששפטו בי"ד את הרוצח למות מצוה ביד גואל הדם להמיתו שישפוך עליו חמתו.

³⁴ רמב"ם ורמ"ה ור"ן שם, וכ"ה בפסיקתא זוטרותא שופטים: אם נתחייב מיתה נתנו אותו ביד גואל הדם ומת.

³⁵ רמב"ן בהוספותיו שם, וכ"מ במאירי שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

וירדוף אחריו וינקום נקמתו ממנו, שיביא אותו לבי"ד ויומת כמשפטו, או שירצה אותו אם לא יוכלו לו בי"ד.

אם אין לו גואל הדם, בי"ד מעמידים לו גואל הדם, שנאמר (שם) בְּפָנָיו בּוֹ, מכל מקום, כלומר הפוגע בו הורגו, ואף על פי שאינו גואל הדם אלא במקום גואל הדם. להסוברים³⁶ שמצות גואל הדם היא לרדוף אחר הרוצח ולהביאו לבי"ד, אף כשאין לו גואל הדם זוהי מצות בי"ד להעמיד לו גואל הדם, היינו אדם ממונה לרדוף אחריו ולהיות גואל דמי הנרצח.

יש לו גואל הדם אלא שאינו רוצה או שאינו יכול, הרי זה כאין לו גואל הדם³⁷ שבי"ד מעמידים לו.

בזמן הזה³⁸ שאין דיני נפשות נוהגים, אין רשות ביד גואל הדם להרוג את הרוצח, שהרי אין לו רשות להרגו אלא לאחר שנגמר דינו בפני בי"ד של עשרים ושלשה³⁹.

גוי שהרג לישראל בזמן הזה כתבו אחרונים⁴⁰ שהחובה על גואל הדם להשתדל להביאו לערכאות שלהם לדונו ולהעשו, וחייב להוציא הוצאות ממון על זה.

ז. מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר

³⁶ רמב"ן שם מאירי שם וכן להסוברים שמצות גואל הדם היא לטעון בבי"ד לחובת הרוצח, כשאין גואל הדם זוהי מצות בי"ד להעמיד אדם אחר תחת גואל הדם שיטעון לחובת הרוצח. כמבואר בחי' הר"ן
³⁷ מאירי שם, וכ"ה ברמב"ם רוצח שם, אלא שהרמב"ם השמיט הדין שבי"ד מעמידים לו גואל הדם וכ' סתם שבי"ד ממיתים אותו בסיף, ועי' דינא דחיי שם ואבן האזל שם שהרמב"ם מפרש דין זה בשוגג וכריזה"ג להלן שמצוה לגואל הדם להרגו, וכיון שהלכה כר"ע שרשות, ממילא לא שייך לומר שבי"ד מעמידים גואל הדם.
³⁸ אורים ב ב

³⁹ ועיין קצוה"ח שם א שאפילו הסוברים שבזמן שדנו דיני נפשות יש לגואל הדם רשות להרוג את הרוצח קודם שנגמר דינו בבי"ד, מסתפקים אם בזמן הזה שייך דין גואל הדם, שהרי על כל פנים זקוקים לקבלת עדות לברר אמיתות הדבר שהרגו הרוצח ובזמן הזה אין אנו רשאים לקבל עדות לדיני נפשות, אלא שאפשר שמכיון שאפילו בעדות מוכחשת בבדיקות יש רשות לגואל הדם להרגו, שאינו עדיף מההורג שלא בכוונה, אם כן אף בזמן הזה יש לומר שאינו עדיף מההורג שלא בכוונה. ועי' רבנו ירוחם בסוף הס' בשם הר' אברהם: "ונראה שדינים אלו (של גואל הדם) צריכים גם בזמן הזה". ועיין שו"ת הות יאיר סי' קמו בזמן הזה שבטלו דיני נפשות ודאי שאין רשות לגואל הדם להרגו ואפילו לסבב לו מיתה על ידי ערכאות, שלא יפה כחו של גואל הדם מכח סנהדרין וכל בתי דיני ישראל

⁴⁰ שו"ת צמח צדק לרמ"מ מניקלשבורג שם. ועי"ש שר"ל הוצאות ממון הרגילות לפי החק, ויותר מהרגיל יתנו הקהל.

תרימות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

רוצה שהרג⁴¹ בזדון אין ממיתין⁴² אותו העדים ולא הרואים אותו⁴³, ואפילו התרו בו⁴⁴ עד שיבא לבית דין וידינוהו למיתה, שנ' (במדבר לה פסוק יב) וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עֲמֻדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט⁴⁵.

והעובר על⁴⁶ זה והרגו לחוטא קודם שיבוא⁴⁷ לבית דין, אפילו אם היה דינו שיתחייב בבית דין, דין ההורגו כדין רוצח, ונהרג עליו⁴⁸ בזמן הבית אם יש עדים.

⁴¹ רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א הלכה ה

⁴² עיין בחי' הגרי"פ לסה"מ לרס"ג ל"ת פד (קב ע"ג) שכתב דהו"א דכיון דכתיב מות יומת הרוצח וה"ה שאר חייבי מיתות הו"א שהותר דמו לכל ומוי שברור לו שעשה מעשה המחייב מיתה יהיה מותר לו להרגו קמ"ל מלאו זה שאסור ועיי"ש שהקשה דא"כ לא יהיה נהרג ההורגו כיון שאינו אלא לאו ועיי"ש שפלפל דלא אמרינן הכא אהרריה לאיסורא קמא ועיי"ש שכתב דקרא אתא למימר דחשיב יש לו דמים עד שיעמוד לפני העדה למשפט ולהכי חייב ההורגו

⁴³ אפשר שבזה כלל אף את הדיינים הרואים אותו ובלא"ה פסק בהלכות עדות פרק ה הלכה ח דאין עד נעשה דין ובתוס' ר"ה כו. ד"ה דרחמנא משמע שדין אחד הוא אם הנאמר כאן שאין ממיתין אותו עד שיעבור בבית דין אחר

⁴⁴ חוות יאיר שם

⁴⁵ בבס"מ שם הביא ועוד תניא בסיפרי לפי שהוא אומר ורוצח גואל הדם שומע אני יהרגנו בינו לבין עצמו תלמוד לומר ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה. ועיין מ"ל שהקשה עליו ברייתא זו היא דלא כהלכתא והיא סברת ר"א הובאה בפ' הגולין ועיין מעשה רקח שהעיקר חסר בדברי רבינו דבעינן שיעמדו בבית דין אחר, ובית דין אחר לא הוזכר בדברי רבינו, ועוד דממה שהזכיר הברייתא דספרי משמע דאברייתא דר' אליעזר קאי, אף דבספרי שהובא בילקוט אין כתוב כן אקרא דכל מכה נפש למה נאמר לפי שנאמר ורוצח גואל הדם, שומע אני יהרגנו בינו לבין עצמו, ת"ל כל מכה נפש מגיד שאין הורגו אלא בעדים כר' יאשיה, ר' יונתן אומר וכו', ואולי דספרי אחר מצא הכסף משנה, ועכ"פ הלשון מגומגם, דאי נתכוון להברייתא דר' אליעזר, מאי ועוד תניא וכו', הרי היא היא, אם לא שנאמר דכוונת הכסף משנה לומר דדין זה שכתב רבינו לכו"ע אתי דכיון דאפילו גואל הדם שהתירה לו תורה הריגת הרוצח משום כי יחס, אפ"ה בעי עד עמדו, מכל שכן וק"ו העדים והרואים דבזה כו"ע מודו, אף שדבריו סתומין.

⁴⁶ חינוך מצוה תט

⁴⁷ משמע שאי"צ שיפסקו אלא משיבוא בפני בי"ד אין חייב ואפשר שהיינו אחרי שהעידו העדים אין חייב ובעין מש"כ רש"י בהוריות ב ע"א ד"ה הורו לה ב"ד להנשא – על פי עד אחד דאי בשני עדים לא צריך ב"ד אמנם עיין תוד"ה דבעידנא מכות ה ע"א שקודם גמר דין אסור להורגו ואינו נחשב בר קמלא אמנם אפשר שאם הרגו אדם ובי"ד לא ידע וגמר דינו למיתה אח"כ כשנתברר שהיה בר קמלא אפשר שלא יתחייב על מה שהרג וצ"ע ומש"כ ברמב"ם פ"ט מעדות ה"ב אינו קושיא דהתם כיון שעדיין לא העידו עליו א"כ הרי הוא ככל אדם אבל כשהעידו ונתברר שנהרג ע"י עדות זו אפשר שנחשב לבר קמלא

⁴⁸ "דעת רש"י בשבועות (כ' ע"ב ד"ה ואזהרתיה) דצריך להתרות מאותו פסוק של הלאו. והנה כאן דחייב מיתה בודאי עובר על לא תרצח ג"כ, אך אני מסופק מאיזה לאו צריך להתרותו, אי משום לא תרצח דמצינו מיתה על הלאו דלא תרצח כמה פעמים, אבל הלאו הזה ולא ימות וגו' אפשר אינו אלא לאו, רק דממילא משמע דהוא רוצח כיון דהתורה לא נתנה רשות להורגו, או אפשר דהלאו הזה ג"כ כיון דממילא משמע דההורגו הוא רוצח, יכול להתרות בו משום לאו זה, וכן נראה" (מנחת חינוך שם אות א)

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

אולם גואל הדם ההורגו פטור⁴⁹.

והוא הדין לכל מחוייבי מיתת בית דין שעברו ועשו, שאין ממיתין אותן עד שיגמר דינם בבית דין.

י"א⁵⁰ שאם ראוהו בית דין ואפילו בית דין הגדול שהרג יהיו כולם עדים וישאו עדותן אצל בית דין אחר שידינוהו. והם עצמם אינם יכולים לדון אפילו על פי עדות אחרים⁵¹ ואפילו עדה שראו אחד שהרג את הנפש, יכול יהרגו אותו עד שלא יעמוד אצל בית דין, תלמוד לומר ולא ימות הרוצח עד

⁴⁹ כן משמע לשון הרמב"ם שם פרק ו הלכה ה' "וכן כל הרצחנים שהרגו בעד אחד (עיי"ש בפרשים דאיירי בעדות מיוחדת) או בלא התראה וכיוצא בהן אם הרגו גואל הדם אין להם דמים". והיינו ע"כ ללא גמר דין שהרי בע"א או בלא התראה ליכא גמר דין. אולם ההורג בשגגה הקרובה לזדון אפשר דבעי גמר דין וז"ל הרמב"ם הלכה ד' ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון והוא שיהיה בדבר כמו פשיעה או שהיה לו להזהר ולא נזהר, ודינו שאינו גולה, מפני שעונו חמור אין גלות מכפרת לו ואין ערי מקלט קולטות אותו שאינן קולטות אלא המחוייב גלות בלבד. לפיכך אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור". והיינו שנגמר דינו שאינו גולה אך אם לא נגמר דינו או שלא בא לפני בי"ד גואל הדם חייב עליו אולם בקצוה"ב הבין שגם בהא לא בעי גמר דין עיי"ש. אמנם אפילו גואל הדם אסור לו להורגו וכ"ש שאסור למסרו למלכות אא"כ יצא דינו בבי"ד או שאין בי"ד יכולים להמיתו כגון בעדות מיוחדת או בלא התראה רק אם הרגו בדיעבד אין חייב מיתה ושאר כל אדם חייב מיתה כ"כ חוות יאיר סי' קמו אבל דעת הקצות החושן סי' ס"ק א' שמותר לגואל הדם להרוג אפילו קודם גמר דין והרמב"ם לא איירי הכא בגואל הדם ועיי"ש שהסתפק אי בזמן הזה מותר לגואל הדם להרוג כיון שבעינן קבלת עדים להודיע אמתת הדבר ואנן הדישות אנן ואיננו יכולים לקבל עדות (ולפי"ז אם ראה גואל הדם בעצמו גם בזמן הזה רשאי להורגו) ועיין מנחת חינוך מצוה לד' אות י' חינוך שם

⁵¹ וכ"כ במאירי מכות יב ע"א "סנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש אין ממיתין אותו ולא סוף דבר על פי ראיותיו אלא אפילו על פי עדות אחרים שמכיון שראוהו שהרג שוב אין רואין לו זכות מעתה אינו נהרג עד שיעמוד לפני בית דין אחר או לפני אחרים שבאותן הסנהדרין שלא ראו שנאמר עד עמדו לפני העדה למשפט" ועיין ריטב"א מכות יב ע"א שכתב שי"א בתוס' דמעמא "משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה שאם הוזמו על פי עצמן נהרגין לפי שנגמרו הם עצמם את דינם שאין העד נעשה זומם עד שיגמר הדין על פיו ומוזה המעם אמרו בירושלמי שלא יהיו הדיונים קרובים שאם הוזמו עדים נמצאו נהרגין על פי הדיונים קרוביהם" וכתב שלדעת הבבלי אין זה המעם אלא "נפקא ליה מדכתיב והיה ביום הנחילו את בניו דרשינן בפ' ייש נוחלין (דף קיג ע"ב) בשמעתא דשלשה שנכנסו לבקר את החולה דביום עושין דין ולא כלילה משום דהוה להו עדים ואין עד נעשה דין ונפקא לן מדכתיב ביום הנחילו לומר ביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות כלילה אי נמי נפקא לן כדמפרש ר"י ז"ל חזק מדכתיב ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' ודרשינן במסכת שבועות שני האנשים אלו העדים לפני ה' אלו הדיונים אלמא שיעמדו עדים לפני ה' ב"ד אחר"

תרומוות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

עמדו. וי"א⁵² שאם ראוהו ועדיין לא העידו⁵³ יכולים הם לדונו⁵⁴ ודוקא אם ראו ביום⁵⁵ וצריכים לדונו ככל דיני נפשות ואין יכולים להורגו עד שידונו

⁵² רמב"ם עדות פ"ה ה"ח וכסף משנה שם והיא פלוגתא בין ר' טרפון לר' עקיבא, מובאת בב"ק צ"ע ובר"ה כה ע"ב ובמכות יב ע"א. ומבואר שם דסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש ר' טרפון אמר מקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשו דיינים, ור' עקיבא אמר כולם עדים הם ואין עד נעשה דיין מחמת האי טעמא והצילו העדה, ועיין בכסף משנה בהלכות עדות (שם) שכתב דהרמב"ם אינו פוסק כר' עקיבא, דהלכה כר' עקיבא נגד חבירו ולא כנגד ר' טרפון רבו. ועי"ש בלחם משנה שהקשה על זה, (וכ"כ הרי"ף יבמות מד ב' והרא"ש שם פט"ו סוסי' י"א דהלכה כר"ע נגד ר' טרפון ועיין כתובות פד ע"ב מח' אמוראים אי ר"ט הווה רבו או חבירו ואי הלכה כ"ע או מטין איתמר ועיין ש"ך חו"מ סי' שס"ה ס"ק ב' דלבה"ג ולהמאור ולראב"ד משום סוגיא הנ"ל קי"ל דספיקא הוא אי רבו או חבירו ועי"ש נפקא מינה לדינא בזה ועיין בהקדמת הרמב"ם למשנה פ' חמישי "והיה לו לר"ע קצת למוד אצל רבי טרפון, (עיין כתובות פד ע"ב), אבל אינו רבו, אלא חבירו. והיה ר"ע מכבד לר' טרפון, ואומר לו רבי. והיה רבי טרפון אומר לר"ע, עקיבא. וכבר אמר לו ר"ע, הרשיני לומר לפניך דבר, ממה שלמדתי ועיין מנחות פ"ב מ"ה ר"ב ד"ה אפי' פרידה דמשמע דנגד רבו ר"ט לא אמרי' כלל זה אלא הל' כר"ט ועיין פ' בירה לט ע"ב "חדא דר"ע תלמיד הוא" (ונכלל לומר דרבא (סנהדרין עה גבי טריפה שהרג) דהוא בתרא פוסק דלא כר' עקיבא ופוסק הרמב"ם כוותיה וכמש"כ בתומים סי' ז ס"ק ז ועיין ריטב"א ראש השנה כה ע"ב שכתב לענין פסק הלכה בדיני נפשות "הלכה כר"ע ואפילו דיין הרואה אינו נעשה דיין ואפילו ע"פ אחרים משום דכתיב עד עמדו ומשום דבעינן עדה מצלת":

⁵³ וז"ל שם" כל עד שהעיד בדיני נפשות אינו מורה בדין זה הנהרג ולא ילמד עליו לא זכות ולא חובה ואם אמר יש לי ללמד עליו זכות משתקין אותו שנאמר ועד אחד לא יענה בנפש למות בין לזכות בין לחובה ומהו זה שנאמר למות כלומר עד שהעיד בנפש למות לא יענה דבר אלא יעיד וישתוק אבל בדיני ממונות יש לו ללמד עליו זכות או חובה אבל לא ימנה עם הדיינים ולא יעשה דיין שאין עד נעשה דיין אפילו בדיני ממונות" אמנם עיין בליקוטי הלכות מכות יב ע"א (ט ע"א בדפו"י) שפסק כר"ע וציין את הרמב"ם כמקו וצ"ע

⁵⁴ עיין במשנה למלך פט"ז מעדות הל' ה' דמסתפק אם גם בדיינים שייך דין זה דנמצא קרוב או פסול כמו גבי עדות, ואם היו דיינים יותר מהצורך ויש קרוב או פסול אי נתבטל כל הבית דין, ועי"ש שמביא דעת האחרונים בזה. ועיין בקצות החשן סי' ל"ו סק"ז דדעתו דלא נתבטל הבית דין, עי"ש. ועיין במנחת חינוך שם אות ד שהסתפק, אי זה דוקא במקום שהם רק בית דין ופוסקין הדין, אבל בסנהדרין שראו בעצמם ודנין על פי ראייתם ובראיה היו בהם פסולים פוסל קרוב או פסול, כמו בעדים שראו כאחד המעשה וצריכים בית דין לדון, דעל הראיה שעל זה נידון שייך ביטול ע"י קרוב או פסול. ורק בבית דין עצמם בהדין שלהם לא שייך ביטול, והיכא דאין צריך הגדה רק ראייה לחוד אפשר לכולי עלמא נתבטל בראיה לחוד, עיין בקצות החשן (שם סק"א) מה שמביא בשם הריטב"א גבי קידושין עי"ש. (ועיין תוס' רע"א פ"ב דיבמות מ"ה (אות צ"ז) דס"ל דפסול קורבה בדיינים אינו כעדים דע"י כן נפסלו כל העדים אפי' הם מאה אלא דהרי כמי שאינו ולהכי בדי' דיינים ואחד קרוב חשיב ביד' דנשארו ג' והוא לא פסיל להם ועיין תומים סי' מ"ו ס"ק כ"ח) ועיין בנתיבות המשפט בסוף סי' ל"ו בהתשובה שם, שעמד על מדוכה זו, ומבואר בדבריו דלמאן דפוסק דאין קרוב או פסול פוסל בדיינים, אינו פסול גם בראו שדנין על פי ראייתם עי"ש. וכתב עוד דאם הדיינים היו רואים ודנים על פי ראייתם, והיו עוד אנשים שאינם דיינים, כגון שאינם סמוכים גבי דיני נפשות, והיה ביניהם קרוב או פסול, אין העדים פוסלים הדיינים על ידי צירוף אפילו למאן דסובר דקרוב או פסול פוסל צירוף הדיינים, דמה ענין עדות לדיינים ועיין נוב"י אבהע"ז קמא סי' עב דאין דין עדות דאתה יכול להזימה בדיינים

⁵⁵ עיין ברמב"ן על התורה בפרשת שופטים (דברים י"ז, ו') בשם הגאון רב סעדיה, נהי דדיני נפשות בעשרים ושלשה מ"מ הקבלת עדות של דיני נפשות סגי בשלשה, והעשרים ושלשה ידונו על פי הגדת בית דין של השלשה, ולא שייך עד מפי גבי בית דין כידוע, והרמב"ן השיב דקבלת העדות של דיני נפשות צריכה ג"כ להיות בעשרים ושלשה, וכתב על הגאון שטעה בדינו. והפני יהושע במסכת מכות (ה' ע"ב ד"ה משנה עפ"י

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

דינו⁵⁶ אבל אם העידו כבר אין יכולים לדונו ואפילו בדיני ממונות שאין עד נעשה דין.

לפיכך אדם⁵⁷ טריפה שהרג את הנפש לדיעה הראשונה אינו נהרג⁵⁸ ולדיעה השניה נהרג שנאמר ובערת הרע מקרבך והוא שיהרג בפני בית דין ביום⁵⁹ אבל בפני עדים פטור⁶⁰.

דינים אלו⁶¹ אינם שייכים בבן נח, אלא תיכף שראו שעובר עבירה מותר להורגו, כיון שלא זוהו בישראל כתיב⁶².

ח. במזיד נהרג בשוגג גולה

שנים) השיג על הרמב"ן, ודעתו כדעת הגאון רבינו סעדיה ז"ל ע"ש א"כ הכא בבית דין שראו שהרג שלדעת הרמב"ם דנין על ראייתם לדברי רב סעדיה גאון די אף אם שלשה מהבית דין רואים, דלא תהיה שמיעה גדולה מראיה ובשמיעה היה סגי שיעידו לפניהם בלבד, א"כ מכל שכן בראיה. אך לשיטת הרמב"ן דשמיעה לא מהני רק בפני עשרים ושלשה, א"כ ראייה לא עדיפה וצריכים ג"כ שיהיו רואים עשרים ושלשה כמו ראו בלילה, דכיון דשמיעה לא מהני בלילה הוא הדין ראייה ג"כ, והכא נמי (מנחת חינוך מצוה תט אות ג)

⁵⁶ טורי אבן ר"ה כו ע"א ד"ה עד כאן

⁵⁷ רמב"ם רוצח ושמירת נפש פ"ב ה"ט

⁵⁸ שהרי כיון שאין הרואים יכולים לדונו וצריכים להעיד אצל אחרים ואם הוזמו אינן נהרגין שהרי לא זממו להרוג אלא טריפה וכל עדות שאינה ראויה להזמה אינה עדות בדיני נפשות: אמנם הריטב"א מכות יב ע"א ד"ה ר' עקיבא פסק כחינוך שאין עד הרואה נעשה דין והקשה מדין זה דטריפה שהרג איך ידונוהו ותירץ "אבל י"ל דשאני התם שא"ל לדונו בפני עדה אחרת הילכך דינו לה אינהו משום ובערת הרע" (ועיין ח"י הגר"פ לסה"מ לרס"ג ח"ג בפתחה (יב ע"ב) ועיין במנחת חינוך שם אות ב שתלה דין זה דטריפה במחלוקת הרמב"ם והחינוך וכתב דאדרבא אפשר שזה מקור הרמב"ם לפסוק דעד הרואה נעשה דין כיון שמימרא זו היא מימרא דרבא בסנהדרין ע"ה ע"א ופסק כוותיה דהוא בתראה (ועיין צפנת פענח שבועות פ"י ה"ו ולפי דבריו גם לרמב"ם נהרג משום ובערת הרע וע"כ דאף בבי"ד שייך עדות שאתה יכול להזימה ואכמ"ל) ועיין בנתיבות המשפט שכתב דגבי טריפה לא שייך והצילו העדה, ועל כן נעשים עדים דיינים אף לר' עקיבא, כי מעמא דר' עקיבא מחמת והצילו וכו', א"כ לא פליג רבא על ר' עקיבא, וכ"כ ברש"ש סנהדרין ע"ה ע"ב ד"ה טריפה ועיין מנחת חינוך שם אות ד מ"מ צ"ע דהוא דבר חדש דבטריפה לא יהיה והצילו וכו' ועיין באור שמח כאן

⁵⁹ דכיון שלא העידו עד נעשה דין אבל בלילה כיון שאין דין בלילה א"כ הוו להו עדים ושוב אינם נעשים דיינים (מנחת חינוך מצוה לד אות ט)

⁶⁰ דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה שהרי לא זממו להרוג אלא טריפה ואין נהרגים עליו ועיין תומים סי' ז ס"ק ז ובדיני ממונות אינן בין טריפה לאדם סתם דגבי ממון הוי יכול להזימה כמש"כ בערוך השולחן ה"מ תבה סעי' יח

⁶¹ מנחת חינוך שם אות ה

⁶² ובבן נח עד הרואה ואפילו המעיד נעשה דין, כי לא שייך הזמה, ונהרג על פי דין אחד ועל פי קרובים כמבואר ברמב"ם פ"ט ממלכים ה"ד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

כבר התבאר שנכנס⁶³ לעיר מקלטו ויצא חוץ לתחומה בזדון, הרי זה התיר עצמו למיתה ורשות לגואל הדם להרגו.

יצא חוץ⁶⁴ לתחום עיר מקלטו בשגגה, אינו רשאי גואל הדם להורגו וכל ההורגו בין גואל הדם בין שאר אדם גולה על ידו⁶⁵, וי"א⁶⁶ שאינו רשאי גואל הדם להורגו אלא חוזר לגלותו מתרה בו שיגלה לעיר מקלט. וההורגו במזיד נהרג עליו ובשוגג גולה על ידו. אולם אם התרה ואינו גולה הרי הוא מזיד ורשאי להורגו⁶⁷.

הרגו בתוך תחום עיר מקלטו אפילו גואל הדם, לכו"ע הרי זה נהרג עליו.

ט. אב שהרג ... אין בנו נעשה לו גואל הדם

האב שהרג את בנו⁶⁸, אין לו בן אין אחד מן האחים של הנרצח נעשה גואל הדם להמית את אביו, אלא בית דין ממיתין אותו, ואחד הזכר ואחד הנקבה בגאולת הדם.

י. לכלל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקלל אתו חוץ ממסית שהרי אמרה תורה לא תחמוץ ולא תכסה עליו

כבר התבאר במסכת סנהדרין דף פה: שעבר אביו ואמו⁶⁹ על עבירה שלוקין עליה והיה הוא חזן לפני הדיינים לא יהיה שליח להלקותם⁷⁰ שלכלל אין הבן נעשה שליח להכותו, וכן אם נתחייבו נידוי, לא יהא שליח לנדותם.

⁶³ רמב"ם שם פרק ה הלכה י

⁶⁴ שם הלכה יא

⁶⁵ משמע על אף שהרגו במזיד.

⁶⁶ כן משמע מרש"י וכן בריטב"א ביאר "בשוגג גולה פי' בשוגג במעשה כסבור שלא יצא חוץ לתחום, או בשוגג בהוראה כסבור שמותר לצאת, וגולה דקאמר לומר שחוזר לגלותו ואינו נהרג" וכ"מ לשון ר"ח בביאור דברי אביו שלא יהא סופו חמור מתחלתו תחלתו שבשוגג גולה יהיה אחריתו בשוגג נהרג אלא בשוגג גולה

⁶⁷ פסקי ריא"ז

⁶⁸ רמב"ם שם פרק א הלכה ג

⁶⁹ שם הלכה יג

⁷⁰ אע"ג שבכל החייב נדוי מותר גם לקללו וכמש"כ בל"ת שי"ז בשם החזו"א סנהדרין פ"ב אות י' הכא אסור

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

ולא ידחוף אותם ולא יבזה אותם בשליחות בית דין אע"פ שהן ראויין לכך ולא עשו תשובה⁷¹. ולא ירדוף ולא יכה אותם בשליחות בית דין, אע"פ שראויים לכך ולא עשו תשובה.

אולם במסית⁷² שהסית האב את בנו⁷³ ומדיח, מלקה ומנדה, שהרי אמרה תורה (דברים יג פסוק ט) ולא תחמול ולא תכסה עליו. ואפילו עשה המסית תשובה⁷⁴ לא פקע לאו זה ולפיכך אב המסית אפילו אם עשה תשובה הבן אם הוא שליח בי"ד מלקה ומנדה אותו.

יא. הא בבנו והא בבן בנו

האב שהרג את בנו⁷⁵, אם היה לנהרג בן הרי זה הורג אבי אביו מפני שהוא גואל.

יב. אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ לתחום או עומד חוץ לתחום ונופו נוטה בתוך התחום הכל הולך אחר הנוף

כבר התבאר שכל עיר⁷⁶ הקולטת תחומה קולט כמות, אילן שהוא עומד בתוך תחום ערי מקלט ונופו נוטה חוץ לתחום משיגיע תחת הנוף נקלט, היה

⁷¹ ה' אביו ואמו רשעים וכו'. עי' ילקוט ירמ' א' רמז רס"ב בשם פסיקתא דמוכח דכהן משקה אמו סוטה וצ"ע [דאיתא התם בזה"ל: אמר ירמיה למי אני דומה לכהן (גדול) שעלה גורלו להשקות מים המרים וקרבו את האשה אצלו ופרע את האשה ופרסם את שערך נטל את הכוס להשקותה נסתכל בה שהיא אמו התחיל צווח אמר אוי לי אמי שהייתי משתדל לכבדך והרי אני מבזך ע"ש] וצ"ע. ובגמרא [סנהדרין פ"ה ב'] מבואר דגם הכאת אביו מלקות שנתחייב בה אסור. דעת תורה על שו"ע יו"ד רמא ד

⁷² רמב"ם ממרים פ"ה הי"ד יראים סימן קעז

⁷³ עיין משנת חכמים סי' כב צפנת פענח אות ח אם דין זה הוא דוקא כשהבן הוא המוסת או שייך בכל אדם ובמנחת חינוך מצוה מח אות טו פשיטא לי שלדעת הרמב"ם אינו אלא במוסת ולא בכל אדם

⁷⁴ מנחת חינוך מצוה מח אות טו

⁷⁵ רמב"ם שם פרק א הלכה ג

⁷⁶ רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ח הלכה יא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

עומד חוץ לתחום ונופו נוטה לתוך התחום משיגיע לעיקרו נקלט⁷⁷, וההורגו שם נהרג עליו. וי"א⁷⁸ שהכל הולך אחר הנוף, כיון שהכל תלוי במקום דירתו והנוף הוא הראוי לדירה, לפיכך אם היה נופו חוץ לתחום אפילו עיקרו בתוך התחום לא נקלט ואם היה נופו תוך התחום אפילו עיקרו חוץ לתחום נקלט.

יג. אילן שהוא עומד בפנים ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ

⁷⁷ היינו כמסקנת רב אשי להלן רב אשי מאי אחר הנוף אף אחר הנוף אבל קשה לן דהא לא אצטריך רב אשי לשנויי הכי אלא לרבי יהודה אבל לרבנן שפיר מיפרשא מתני' כפשטה שהכל הולך אחר הנוף כדמפרש טעמיהו בגמרא ערי מקלט בדירה תלה רחמנא בנופו מתדר ליה בעיקרו לא מיתדר ליה ופירש רש"י בדירה תלה רחמנא דכתיב כי בעיר מקלטו ישב ונופו ראוי לדירה יותר מעיקרו ולמה הניח רבנן ופסק כר' יהודה ושמא נקט להקל בדיני נפשות ואין זה כדאי וצ"ע. כס"מ שם. כתב עליו הרב ר' חיים אבועלפיא ז"ל בפרשת מסעי דף ק"ב, וליתא דהוי חומרא לגואל הדם אם הרגו תוך עיקרו שבחוץ, ומשום הכי הניחו בצ"ע ע"כ, אמנם בסוף פרק ב' דמעשר שני כתב ז"ל דרב אשי נחית לתרוצי המשניות דלא ליקשו אהדדי דתרווייהו כרבנן עיין שם, ובלחם יהודה תי' שמוכרח לחלק בין ערי מקלט למעשר דבמקלט דתלי רחמנא בדירה ונוף הוא דראוי לדירה יהא גם העיקר טפל לנוף לחומרא ומה שיהא הנוף נגרר אחר העיקר שם בעומד עיקרו בפנים היינו כדעלמא דעיקרו הוא העיקר ולא אויל חשיבותיו מניה לחומרא, משא"כ במעשר דבעיקר תלה רחמנא דאז עושין ממנה עיקר והנוף דבחוץ יהא טפל לחומרא כדעלמא דהנוף הולך אחר העיקר ודוקא אי איכא תרתי חשיבות דחומה וחשיבות דעיקר האילן אבל בעיקר האילן גרידא כשיהא בחוץ לא שדינן הנוף בתריה כיון דהוא לפנים מן החומה וכן לא שדינן העיקר בתר החומה כיון דהנוף גרוע וס"ל לרבינו דרב אשי מודה בתירוץ הראשון של הגמרא דרמי מעשר שני אמתני' דמקלט וקאי ארומיא דמתנייתא דמעשר שני ומשני להו אפי' אליבא דרבנן ופי' אף אחר הנוף דקאמר רב אשי יתפרש לצדדין דלערי מקלט גם העיקר נגרר אחר הנוף ולענין מעשר ר"ל דלא תיתלי קדושה דאין פודין דוקא בחומה אלא הלך אף אחר הנוף דמשיגיע לנוף נתקדש לענין פדייה דאין פודין אותו, ולפי זה הקושיא שהניח מרן הכ"מ בצ"ע גבי רוצח דלמה פסק כר' יהודה היא מתורצת לדבריו הכתובים בדין המעשר דשפיר פסק כרבנן וכמו שביארנו כוונתו ודבריו גבי מקלט היא כפי סילוק דעתו בקושיותיו גבי מעשר כן נראה לענ"ד. ועיין מרכה"מ מעשר שני ונטע רבעי פרק ב הלכה טו, דרך אחר ביישוב דברי רבינו.

⁷⁸ לפירש"י דרב אשי תי' רק לדעת ר"י והמשנה כפשטה כרבנן וכן הוא בפסקי הרי"ד וכן הביא ברמב"ן אך סיים "ואעפ"כ אינו נכון" אולם הריטב"א כתב שכך דעת רבנן אך כתב שעיקר הפסק הלכתא כר' יהודה דסתם מתניתין כוותיה, ואף אחר הנוף לחומרא וכדעת הרמב"ם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

אילן בין יש בו פירות ובין אין בו ואפילו אילן סרק⁷⁹, שעומד לפניו⁸⁰ מן החומה ונופו נוטה חוץ לחומה, אין אוכלין תחת⁸¹ נופו⁸² מע"ש, כיון שנופו בחוץ ולא שדינן לי' בתר עיקרו. ואין הבדל בין פירות של האילן גופו⁸³ שתלשן ועשאן מע"ש ובין פירות אחרות מע"ש שהביאן לכאן. ומע"ש שנכנס תחת נופו, אין פודין אותו שהרי הוא כמי שנכנס לירושלים. דלחומרא שדינן לי' בתר עיקרו מדרבנן, ואין פודין שם, אבל בעיקרו אוכלין שם מע"ש⁸⁴, כיון שהוא בפנים. וי"א⁸⁵ שגם בעיקרו אין אוכלין ואין פודין דלחומרא שדי עיקרו בתר נופו⁸⁶. וי"א⁸⁷ שבנופו אפשר לפדות דנופו לעולם לא שדינן בתר עיקרו.

אילן שעומד בחוץ ונופו נוטה לפניו, י"א⁸⁸ שאין אוכלין ואין פודין בין בנופו בין בעיקרו. וי"א⁸⁹ דבנופו אוכלין דנופו לא שדינן בתר עיקרו כלל, אבל בעיקרו אין אוכלין ואין פודין. ויש מי שאומר⁹⁰ דבנופו אוכלין בזה כיון שהוא בפנים אבל בעיקרו אין אוכלין ואין פודין. וי"א⁹¹ מן החומה ולפנים כלפנים ומן החומה ולחוץ כלחוץ.

⁷⁹ ריטב"א כאן

⁸⁰ רמב"ם הלכות מעשר שני ונמסר רבעי פרק ב הלכה טו

⁸¹ ובתוס' ' וריטב"א וכ"נ בשאר הראשונים פירשו ע"ג נופו ואף על גב דגנין ועליות לא נתקדשו כמיש"כ רבנו בפ"ט מק"פ ה"א ה"מ לענין אכילת קדשים אבל לענין מע"ש נתקדשו א"נ אילן אינו כמו עליה כיון שאפשר לראות מעל גביו את הקרקע הוי כאויר ירושלים ונתקדש. ואף רבינו מודה שעל גבי ענפיו נתקדשו עיין צה"ל שם קע"א

⁸² אפשר דדוקא כל נופיו או עכ"פ רוב נופיו אבל מיעוט נופיו ל"ש למישדיי' עיקרו בתר נופו די"ל דגם אם יש מקצת מנופיו לפניו תו לא שדינן לעיקרו בתרי' דמאי חזית למישדי' בתר היוצאין ולא בתר הפנימים ואולי תליא ברוב נופיו וצ"ע ומצאתי במשנה ראשונה פ"ג דמע"ש מ"ז שנסתפק בעיקרו ונופו שניהן מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ ולכאוי' פשוט דבזה מן החומה ולפנים כלפנים מן החומה ולחוץ כלחוץ וכ"ה בהדיא בתוספתא דמע"ש פ"ב ה"ד גבי לשכות. דרך אמונה שם ס"ק קט ובצה"ל קסו

⁸³ עיין מרכבת המשנה

⁸⁴ מאירי כאן וכ"נ דעת רבנו כמיש"כ הר"י קורקוס ומרכבה"מ מלשון רבנו שכ' רק תחת נופו וכן משמע בפיה"מ לרבנו בפ"ג ממע"ש מ"ז

⁸⁵ רש"י רזה וריטב"א כאן.

⁸⁶ וא"א לאכלו שם אא"כ פדאו לפני שנכנס

⁸⁷ תוס', ותו"י ותו' שני' שם

⁸⁸ רש"י ורז"ה לפי רב אשי וריטב"א

⁸⁹ תוס' ותו"י ותוס' שני' וכ"ד הגר"א בשנו"א מע"ש פ"ג מ"ז והרמב"ן כאן הביא ב' הדעות.

⁹⁰ מאירי כאן

⁹¹ עיין מרכבה"מ שכן היא דעת הרמב"ן

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

גם בעיקרו בפנים ונפּו בחוץ⁹². אם החזיר את הנוף לפנים כולו כלפנים, וכן אם הי' עיקרו בחוץ ונפּו נוטה לפנים והחזיר נפּו לחוץ כולו כלחוץ.

יש חולקים⁹³ לגמרי וסוברים שבכל מקרה אין הולכים לא אחר הנוף ולא אחר העיקר אלא בין באילן בפנים ונפּו בחוץ בין באילן בחוץ ונפּו בפנים תמיד בהחלק שלפנים אוכלין ולא פודין ובהחלק שבחוץ פודין ולא אוכלין ולא שדינן זה בתר זה כלל.

דף יב:

יד. הרג באותה העיר גולה משכונה לשכונה ובן לוי גולה מעיר לעיר ... ואם גלה לפלכו פלכו קולטו

רוצה שהרג⁹⁴ בשגנה בעיר מקלטו, גולה בה משכונה לשכונה ובכל העיר הוא יכול לצאת חוץ מאותה שכונה שהרג בה⁹⁵, ואינו יוצא מן העיר. וי"א⁹⁶ שאינו יוצא מאותה שכונה שגלה בה וי"א

ובן לוי שהרג במדינתו גולה למדינה אחרת מערי הלויים⁹⁷, לפי שכולן קולטות, ואם הרג חוץ מערי הלויים וברח לעירו הרי זה קולטו⁹⁸. וי"א⁹⁹ שגם אם הרג בעירו אם גלה משכונה לשכונה בדיעבד קולטתו.

⁹² ירו' ספ"ג דמעשרות

⁹³ הר"ש במעשרות ספ"ג בתי' בתרא וגם בתי' קמא ס"ל לרבנן כן וכן הר"י בן מ"צ שם וכן סתם הרא"ש בפירושו למע"ש פ"ג מ"ז וגם בתו"י ובתו' שני' מכות י"ב הביאו ג"כ שיטת הר"ש וכן משמע בפ"י ר"ח כאן.

⁹⁴ רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ז הלכה ה

⁹⁵ כ"כ במאירי

⁹⁶ דעה ראשונה במאירי ודלא כרמב"ם.

⁹⁷ ראיתי להרב קרבן העדה בחי' למדות פ"ב דנתקשה על כך דינא דמתני' וז"ל וקשה כי הרג באותה העיר למה אינו רשאי לצאת מאותה העיר מפני גואל הדם שלא יפגענו בדרך א"כ גם בן לוי שהרג בראשונה נמי אינו רשאי לצאת מן העיר מפני גואל הדם וכו' וצ"ע עכ"ל. ולקוצר ענ"ד אחרי המחילה רבה לא ידעתי מאי קאמר ואין כאן מקום לחלות קושיתו דהא דאינו רשאי לצאת לאו מפני גואל הדם הוא כמ"ש הוא ז"ל אלא אינו רשאי לצאת מפני רציחה ראשונה דגלה לשם וישב שם וכו' משא"כ בן לוי שהרג בראשונה וזה ברור. אמר יוסף

⁹⁸ לדעת הרמב"ם זהו פי' פלכו קומתו עיין מעשה רקח

⁹⁹ תוס' ורי' מלוניל בפ"י פלכו קולטתו, וכן בפ"י אחד בריטב"א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

אם גלה בן לוי¹⁰⁰ פעם אחת וחזר והרג שם, גולה בה משכונה לשכונה כמו בישראל שהרג דכתיב (במדבר לה פסוק כח) פי בעיר מקלטו יישב עיר שקלטתו כבר.

**טו. כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו
יאמר להם רוצח אני אמרו לו אף על פי כן יקבל מהן**

רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו, יאמר להם רוצח אני – שצריך להודיע ולפרסם שהוא נכנע ונעצב על שבאה תקלה על ידו¹⁰¹, אמרו לו אף על פי כן – אנו רוצים לכבדך¹⁰² – יקבל מהם¹⁰³, ולא ישנה לומר להם¹⁰⁴.

¹⁰⁰ כך פי' בריטב"א פלכו קולטתו ומסתבר שאף רבינו מודה בזה.

¹⁰¹ מאירי שם, ונלמד ממה שנאמר: "וזה דבר הרצח" – ספרי דברים פסקא קפא, משנה מכות יב ב, רמב"ם פ"ז ה"ז.

¹⁰² רש"י.

¹⁰³ משנה שם, רמב"ם שם.

¹⁰⁴ תוספתא מכות פ"ב.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

